

Sempozyum Deęerlendirmesi: Kur'ân'ın Mucizevî Korunması

Dr. Burhan BALTACI*

Kur'ân'ın Mucizevî Korunması

Akademik Araştırmalar ve İnternet Vakfı, Yeni Ümit Dergisi
Fırat Kùltür Merkezi, 9–10 Mayıs 2009 Çemberlitař/İstanbul

Akademik Araştırmalar ve İnternet Vakfı ve Yeni Ümit Dergisi tarafından 9–10 Mayıs 2009 tarihlerinde İstanbul'da Fırat Kùltür Merkezi'nde **Kur'ân'ın Mucizevî Korunması** sempozyumu düzenlenmiş, toplantılar aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir.

Birinci Gün: 09 Mayıs 2009 Cumartesi Saat 10:00'da sempozyum Beyazıt Camii İmamı Suat Gözütok'un Kur'ân-ı Kerim tilaveti ile ağıldı. Protokol konuşmaları esnasında aşağıdaki görüşlere yer verildi.

DEÜ. İlahiyat Fakùltesi Dekanı Prof. Dr. Ömer Dumlu peygamberlik tarihinden kesitler sunarak başladığı konuşmasında, peygamberlerin öğretilerinin günümüze nasıl aktarıldığına dikkat çekti. Bu açıdan bakıldığında Kur'ân'ın günümüze kadar ulaşmasındaki sağlamlığa örneklerle yer verdi. Konuşmasını, bundan sonra yapılacak sempozyumlarda "Kur'ân'ın içerik olarak anlaşılması ve anlaşılarak okunması" konularına öncelik verilmesini teklif ederek tamamladı.

* Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi, e-posta: baltaciburhan@hotmail.com

AÜ. İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Nesimi YAZICI, Kur'ân'ın korunmuşluğu hususunda savunmacı bir yaklaşımla hareket etmeye gerek olmadığını ifade ederek kendi yaşadığı olaylardan örnekler verdi ve bu konuda herhangi bir sıkıntının bulunmadığını vurguladı.

MÜ. İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK de Hz. Peygamber'in Kur'ân'ın korunmasına olan katkısına değinerek onun döneminde okumanın ve dinlemenin bir arada olduğuna dikkat çekti. Kur'ân'ın tarihe ait bir malzeme olarak görülmesinin yanlışlığına değindi. "Kur'ân yeterlidir." diyerek Rasulullah'ı devre dışı bırakmanın yersizliğine işaret etti.

İslam Araştırmaları Merkezi Başkanı Prof. Dr. M. Akif AYDIN, ilk dönemden itibaren korunmuşluğa vurgu yaptı. Diğer kutsal kitaplar ve Kur'ân'ın metinleşme tarihinin karşılaştırmasını yaparak ilk döneme ait olduğu ifade edilen Mushafların neşredildiğinden bahisle ilgili Mushaflar hakkında bilgi verdi.

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU ise ilk peygamberden son peygambere kadar dinin hep aynı olduğunu belirtti. Kur'ân dışında diğer kutsal kitapların koruma altında olmadığını vurguladı. "Kur'ân'ın **korunan** bir kitap olduğu kadar **koruyan** bir kitap olduğuna," dolayısıyla bu hususun da göz önünde bulundurulmasına dikkat çeken BARDAKOĞLU, korunmuşluk hususunda önemli olan hususun "müminlerin gönüllerinin delaleti" olduğunu belirtti.

Açılış Konferansı Suriye Dimaşk Ü. Öğretim Üyesi Prof. Dr. Muhammed Said Ramazan el-BÛTÎ tarafından verildi. el-BÛTÎ konferansına hiçbir kitaba nasip olmayan Kur'ân'a ait iki hususun varlığına dikkat çekerek başladı ve bu hususları şu şekilde izah etti. İlk husus, Kur'ân Hz. Peygamber'den sonra –birbirine bağlı halkalar gibi- titiz bir şekilde hem şifahi/sözlü, hem de yazılı bir şekilde günümüze kadar ulaşmıştır. Kur'ân'ın yazılma ve toplanma (cem') süreci hakkında bilgi veren konuşmacı, hiçbir kitabın bu şekilde asırları aşarak gelmediğine dikkat çekti. İkinci husus ise Kur'ân'daki "Rubûbiyyetin Celâf Tecellileridir." Bu hususa önem veren el-BÛTÎ, Kur'ân'ın celal ve mehabetinin Arapça bilmeyenler tarafından bile hissedildiğini vurguladı. Kur'ân'ın kendine has üslubunun ilahî bir üslup olduğunu ifade etti. Beşeri/insani karakterin insanın ayrılmaz bir vasfı olduğunu

belirterek hiç bir insanın beşeri vasıflardan sıyrılarak ulûhiyetin vasıflarıyla muttasıf Kur'ân üslubunda olduğu gibi bir celal ve mehabette, ilahi bir üslupla ifadede bulunamayacağını belirtti. Bu konu ile ilgili “*fe ve Rabbike lenaşurannehum...*” “*innenî Enallâhu lâ ilâhe illâ Ene...*” “*innâ nahnu nuhyî ve numît...*” gibi ayetlerden üslup örnekleri verdi. Ayrıca Osman Gazi'nin misafirliğe gittiği bir evde, yatacağı odanın duvarında asılı bulunan Kur'ân'ın karşısında sabaha kadar ayakta beklemesinin de bu celale örnek olduğunu belirterek bu anlayış sayesinde Osmanlı Devleti'ne cihan hâkimiyetinin nasip olduğunu vurguladı.

I. Oturum 14:30–16:00, Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı Prof. Dr. Hamza AKTAN başkanlığında yapıldı. İlk tebliğ Harran ÜİF.'den Prof. Dr. Ahmet BEDİR tarafından “*Semavî Mesajların (Suhuflar, Tevrat, İncil) Tespit ve Nakil Yöntemleri*” başlığı ile sunuldu. Tebliğde şu hususlara yer verildi: –“Suhuf-i Ülâ”nın içeriği, bir peygambere nispet edilenler ve edilmeyen sayfeler, –Tevrat'ın bölümleri, içeriği ve kitaplaşma süreci, –Eski ve Yeni Ahit'in yazılmasında karşılaşılan sorunlar, –Kur'ân'a göre İncil.

SaÜİF.'den Doç. Dr. Muhittin AKGÜL tarafından “*Kur'ân Vahyinin Ezber, Yazı ve Diğer Metotlarla Tespiti ve Nakli*” başlığı altında sunulan tebliğde Kur'ân'ın ezberlenerek ve yazılarak kayıt altına alınması ile bunlar dışında Kur'ân'ın tespitine ve günümüze nakline yardımcı olan diğer metotlar incelendi.

Dahuk Ü.'den Dr. Abdurrahman Muhammed ÖMER'in “*Mekke Devrinde Kur'ân-ı Kerîm'in Yazılması*” başlıklı tebliğinde müsteşrikler tarafından ortaya atılan “Kur'ân'ın, Mekke döneminde yazıya geçirilmediğine” dair iddialar tartışıldı. Konu “ümmilik” çerçevesinde ele alındı ve bu yöndeki iddiaların gerçeği yansıtmadığı delillerle ortaya konuldu. Bu anlamda, Hz. Peygamber zamanındaki olaylardan da örnekler verilerek o dönemde yazının günlük hayatta kullanıldığına dair deliller sunuldu.

II. Oturum 16:30–18:00, YYÜ. İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Abdülbaki GÜNEŞ başkanlığında gerçekleştirildi. İlk olarak SaÜİF.'den Prof. Dr. Davut AYDÜZ “*Kur'ân-ı Kerîm'in Cem'i*” başlıklı tebliği sundu. Hz. Peygamber zamanında Kur'ân'ın toplanmamasının (cem' edilmemesinin) sebepleri ile başlayan tebliğde, Kur'ân'ı toplamaya sevk eden amiller izah edildi. Hz. Peygamber zamanı ile ilgili olarak “*kitâbeten derleme olmamiş ise de tilaveten derleme gerçekleşmiştir.*” tespitinde bulunuldu. Rivayetlerde cem'

olayı ve Kur'ân'ın cem'inde Zeyd b. Sabit'in görevlendirilme sebeplerine değinildi. Kur'ân'ın toplanmasında takip edilen derleme metodunun sağlam ve ilmî bir metot olduğu vurgusu yapıldı.

OMÜİF.'den Doç. Dr. Mustafa ÜNVER de "Kur'ân'ın Hz. Osman Döneminde İstinsahı" başlıklı tebliğini sundu. Tebliğde öncelikli olarak Kur'ân'ın istinsahına gerek duyulmasının sebepleri izah edildi. Bunlar arasında Huzeyfe b. el-Yemân'ın Azerbaycan ve Ermenistan fetihleri esnasında karşılaştığı olayları Hz. Osman'a anlatması önem arz etmektedir. Tebliğde devamla Kur'ân'ın yazımında dikkat edilecek hususların belirlendiği ve ihtilaf halinde Kureyş Lehçesi ile yazılması kararı alındığı belirtildi. Bunun tek istisnasının da "tâbû" kelimesinin sonunda yer alan "tâ" harfinin "açık tâ" ile yazılması olduğu da ilave edildi. Tebliğde ayrıca kaynaklarda yer alan konu ile ilgili problemleri rivayetlere de yer verildi. İstinsah faaliyetinin ardından ilgili Mushaf lar diğer beldelere gönderilirken "kârîlerin" de birlikte gönderildiği noktasına da dikkat çekildi. Bu Mushaf ların akıbeti ile ilgili bilgiler de tebliğde yer aldı.

Oturumda üçüncü olarak Hitit ÜİF.'den Doç. Dr. Mesut OKUMUŞ "Hz. Osman'dan Sonraki Dönemlerde Kur'ân İle İlgili Yapılan Hizmetler (noktalama, harekeleme, tahzib vs.)" başlıklı tebliğini sundu. Tebliğde Hz. Osman'dan günümüze kadar Mushaf 'ın imlasının tarihi seyri ve geçirdiği evreler etraflıca anlatıldı. Buna göre, Hz. Osman tarafından çoğaltılan imlaya "resmu'l-mushaf," bugün kullandığımız yazı tarzına da "resmu'l-kıyâs" denilmektedir. Hz. Osman Mushaf 'ında hareke, nokta ve vakıf alametleri mevcut değildir. Sureler ise besmele ile ayrılmakta idi. Harekeleme anlamındaki ilk noktalama Ebû'l-Esved ed-Duelî tarafından yapılmıştır. Yahyâ b. Ya'mer de, bugün noktalı harfler olarak adlandırdığımız harfleri birbirinden ayırt etmek için noktalamayı yapmıştır. Bugün kullandığımız harekeyi icat eden ise Halîl b. Ahmed'dir. Tahmis, ta'sir, cüz işaretleri ise Haccâc b. Yûsuf döneminde kullanılmaya başlanmıştır. Bugün kullandığımız durak işaretleri ise Muhammed b. Tayfur es-Secâvendî tarafından konulmuştur.

10 Mayıs 2009 Pazar

III. Oturum 10:00–11:30, İğdir Ü. İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Abdülhakim YÜCE başkanlığında yapıldı. Diyanet İşleri Eski Başkanı Dr. Tayyar ALTIKULAÇ'ın

“*Mushafklar Arasında Farklılık Yoktur*” başlıklı tebliğinin sunumu ALTIKULAÇ'ın sempozyuma iştirak edememesi sebebiyle gerçekleşmemiştir. İlk olarak SDÜİF.'den Doç. Dr. BİLAL GÖKKİR “*Oryantalistlerin Kur'an'ın Muhafazası Aleyhindeki İddialarına Cevap Veren Çalışmalar*” başlıklı tebliğini sundu. Gökkır tebliğini “konu ile ilgili literatürü ortaya koyma” ve “oryantalistlerin iddialarına verilen cevaplar” olmak üzere iki bölümde ele aldı. Bu cevaplar da “Kur'an tarihimizde verilen klasik cevaplar” ve “mantikî deliller” olmak üzere iki gurupta incelendi. Oryantalistlerin Kur'an'ın muhafazası aleyhindeki iddialarının ilk olarak 1860'ta T. Nöldeke ile başladığı ve Goldziher ile devam ettiği belirtildi. 1950'ye kadar olan bu dönemde pek fazla eleştirilere cevap verilmediği, bu dönem “oryantalistlerin iddialarının muhatap alınmadığı” bir dönem olarak ifadelendirildi. Edward Said ile beraber oryantalizmin eleştirisinin de yapılmaya başlandığı, oryantalizmin altyapısının okunmaya başlandığı ve Kur'an ile Kitab-ı Mukaddes'in bu açıdan bir arada değerlendirmeye tabi tutulduğu tespiti yapılarak bu döneme ait eserlere de tebliğde yer verildi.

İkinci olarak Yeni Ümit Dergisi Genel Koordinatörü Dr. Ergün ÇAPAN “*Kur'an'ın Muhafazasında Şok Hadiselerin Yeri*” başlıklı tebliğini sundu. Hafızanın yaşanan olaylar ve durumlar ile duyulan sözleri kaydetmesinin geçici, orta ve uzun vadeli kayıt sistemi ile gerçekleştiğinden hareketle başlanan tebliğe bu kayıt türlerine örnekler verilerek devam edildi. Kur'an'ın nazil olduğu dönemde yaşanan bazı olayların muhataplar nezdinde şok etkisi bırakacak olaylar olduğu ve bunların neticesi olarak nazil olan vahyin/vahiy metninin unutulmasının mümkün olmadığına dikkat çekildi. Uhud Harbi, İfk Hadisesi ile uyarı, övme ve iltifat etme ile ilgili ayetler örnek verildi.

Dımaşk Ü.'den Doç Dr. Muhammed Tefvik Ramazan ise Kur'an'ın icaz yönünün üzerinde durduğu tebliğini “Kur'an'da icaz meselesi ve bunun izahı” ve “idari bir meselenin izahı” olmak üzere iki ana başlık altında sundu. Tebliğde öncelikle icazın mahiyeti üzerinde duruldu. Ardından Suriye Evkaf Bakanlığı'na bağlı olarak oluşturulan bir kurul hakkında bilgi verildi. Kur'an ile ilgili olan Mushaf, yayın, yapım, elektronik ortam dâhil her türlü programdan sorumlu olan bu kurulun benzeri bir kurulun Türkiye'de de oluşturulabileceği teklifi getirildi. Bu teklifle ilgili olarak Prof. Dr. Hamza AKTAN tarafından ülkemizde bulunan

ve başkanlığını kendilerinin yürüttüğü Din İşleri Yüksek Kurulu ve DİB. olarak başvuru halinde bazı yayınlar için tavsiye kararı aldıkları hususunda cevabi bilgi verildi.

IV. Oturum 12:00-13:30, OMÜ. İlahiyat Fakültesi'nden Prof. Dr. İshak YAZICI başkanlığında gerçekleştirildi. Oturum öncesi MÜİF.'den emekli öğretim üyesi Prof. Dr. İsmail Karaçam kıraat ilmi ile ilgili olarak kısa bir açıklama konuşması yaptı. İlk tebliğ Hitit ÜİF.'den Doç. Dr. Yaşar KURT tarafından "*Hafızlık Müessesesi*" başlığı ile sunuldu. Tebliğde "hafız" kelimesinin anlamı, tarihte bu anlamda kullanılan kavramlar, kıraatin fazileti ile ilgili rivayetler, arza meselesi, Hz. Peygamber döneminde hafızlık, hafızlık yapılan mekânlar, Kur'ân eğitimi yapılan mekânlar ile ilgili doyurucu bilgiler sunuldu.

İkinci olarak Dicle ÜİF.'den Prof. Dr. Mesut ERDAL "*Kıraatler Semavi Kaynaklı Bir Zenginliktir*" başlıklı tebliğini sundu. Tebliğde kıraatler hakkında bilgi verilirken bunların farklılıklarının sebepleri ve müspet tesirleri dile getirildi.

MÜİF.'den Yrd. Doç. Dr. Fatih Çollak ise "*Kıraatlerin Tatbikli Bir Tilaveti*" başlığı ile ilan edilen bölümde Kur'ân'ın farklı kıraatlerinden uygulamalı örnekler sundu.

Değerlendirme ve Kapanış Konuşması MÜİF. Emekli Öğretim Üyesi Prof. Dr. Suat YILDIRIM tarafından yapıldı. Sempozyumdan hâsıl olan faydalara değinen Yıldırım, eksikliklerin daha sonraki çalışmalarda giderileceğini belirterek sempozyum sonunda Kur'ân'ın ilk dönemden itibaren günümüze kadar ilk haliyle korunmuş olduğunun ortaya çıktığını, bir kez daha hatırlattı.

İki gün boyunca yoğun bir tempoda geçen sempozyum, dinleyicilerin ilgisi ve katılımcıların ilmî birikimlerinin de katkısı ile aktif bir ortamda gerçekleşmiş olup Kur'ân'ın korunmuşluğu meselesine, dolayısıyla da Kur'ân Tarihi'ne değerli katkılar sağlamıştır. Sempozyumu takip eden bilim adamlarının fazlalığı ve Türkiye'nin çeşitli ilahiyat fakültelerinden ve yurt dışından da konunun uzmanı ilim adamlarının iştiraki ile etki alanı geniş bir toplantı olma hüviyeti kazanmıştır. Prof. Dr. Suat Yıldırım Hocamız ve Dr. Ergün Çapan Bey'in şahsında, tertip heyeti ile sempozyumun her aşamasında emeği geçenlere teşekkürlerimizi sunuyoruz. Sunulan her bir tebliğin önemli katkıları olması yanında, özellikle M. Okumuş, B. Gökçır, A. Muhammed Ömer, M. Ünver'in tebliğleri ile el-Bûtî'nin

açılış konferansından edindiğim ilmî faydayı ve müspet tesiri özellikle belirtmem gerekir. Dr. T. Altıkulaç Hocamızın ilk döneme nispet edilen Mushaf lar üzerine çalışmalarının sonuçlarını da merakla bekliyorduk. Kendilerinin sempozyuma iştirak edememesi bizim açımızdan büyük eksiklik olmuştur.

Konu olarak genel değil de özel bir problemin seçilmiş olması isabetli ve de olumlu olmuştur. Bunun yanında ilgili konunun etraflıca, karşıt görüş ve iddialara da yer verilerek tartışılması daha verimli sonuçlar doğurabilirdi, kanaatini taşımaktayız. Bu açıdan bakıldığında, Prof. Dr. H. Elik gibi “Kur'ân'ın Korunmuşluğu” ile ilgili olarak müstakil eserleri bulunanlar ile “İcâzu'l-Kur'ân” başlığı altında çalışma yapan ilim adamları ve sempozyum esnasında sıklıkla bahsi geçen oryantalistlerin bu mevzudaki görüşlerine veya onların görüşlerine yakın fikirleri benimseyen/savunan ilim adamlarına da –karşıt cevapları içeren tebliğlerin de bulunması ile birlikte– yer verilebilirdi.

Sempozyum boyunca isminden çokça söz edilen, alanın uzmanlarının da malumu olan İbn Ebî Dâvûd'un *Kitâbu'l-Mesâhif* adlı eseri ayrı bir tebliğ konusu yapılabilir, bu eserdeki iddialar ve problemleri rivayetler incelenip değerlendirmeye tabi tutulabilirdi. Çünkü adı geçen eserde yer alan rivayetlere karşı hadis literatüründe ortaya konulabilecek oldukça fazla sağlam/sahih rivayet bulma şansımız yüksektir. Bizim temel klasik kaynaklarımızda yer alan problemleri rivayetlerin bulunduğu da malumdur. Bunlar da ayrı bir tebliğde incelenebilir, bu tür rivayetler ve bu bilgilerin kaynaklarımızda yer alma sebepleri tespit edilmeye çalışılabilirdi. Çünkü kanaatimize göre bu tür bilgilerin de kaynaklarda yer almasının çeşitli sebepleri ile buna sevk eden bazı amiller mevcuttur. Bunların bilinmesi veya sebeplerin tespit edilmesi bundan sonra ortaya konacak eserlerin/serdedilecek düşüncelerin sıhhatinde oldukça önemlidir. Son olarak bu tür ilmî toplantıların devamının getirilmesinin faydalarına olan inancımızı yineliyor, sempozyumun her aşamasında katkısı olanlara teşekkürlerimizi sunuyoruz.